

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра українознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан
Філософського факультету
Іван КАРПЕНКО

“ 06 ” 2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

«Мистецтво мовлення»

рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
галузь знань	
спеціальність	
освітня програма	
вид дисципліни	міжфакультетська вибіркова
факультет	

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету

Протокол № 6 від 16 червня 2023 року

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Чорний Д. М., доктор історичних наук, професор

Програму схвалено на засіданні кафедри українознавства

Протокол № 11 від 12 червня 2023 року

В.о. завідувача кафедри українознавства

Вячеслав ПОТОЦЬКИЙ

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету

Протокол № 10 від 14 червня 2023 року

Голова науково-методичної ради філософського факультету

Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Мистецтво мовлення» складена для студентів 2 та 3 курсів відповідно до програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти як міжфакультетська.

1. Опис початкової дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою курсу є вивчення законів та правил публічного виступу, способів переконання, опанування ефективних форм впливу на аудиторію з урахуванням її особливостей, студіювання досвіду найкращих ораторів від давнини до сьогодення.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є ознайомлення із загальними принципами риторики, структурою публічного виступу, прийомами промовця, які необхідні, щоби втримувати слухачів у певному тонусі, різновидами прийомів мовлення, характерними помилками риторів, особливостями стилів, різновидами поведінки перед аудиторією, використанням логічних та емоційних аргументів спираючись на досвід видатних представників красномовства від давнини до сучасності

1.3. Кількість кредитів 3.

1.4. Загальна кількість годин 90.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни		
За вибором		
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання	
Рік підготовки		
2-й, 3-й	-й	
Семестр		
3-й, 4-й, 5-й, 6-й		
Лекції		
28 год.	28 год.	год.
Практичні, семінарські заняття		
год.	год.	
Лабораторні заняття		
год.	год.	
Самостійна робота, у тому числі		
62 год.	62 год.	год.
Індивідуальні завдання		
год.		

1.6. Заплановані результати навчання

В результаті вивчення курсу студенти повинні знати: головні чинники, що необхідні при підготовці до публічного виступу перед аудиторією різного типу, найважливіші прийоми оволодіння увагою слухачів, методику поведінки під час оф-лайн та он-лайн виступів.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Головні засади красномовства.

Публічний виступ як соціальна дія. Риторика, мовлення, красномовство, ораторське мистецтво: поняття, зв'язок із культурою мислення та культурою спілкування. Прийоми оволодіння увагою аудиторії. Розвиток природних ораторських здібностей, оволодіння певною сумою знань. Роль імпровізації. Складові елементи виступу: екзордіум, експозиція, кауза, контрраріум, сіміле, екзюмплюм, тестімоніум, конклюдіо. Моделювання аудиторії. Врахування психологічних особливостей різних соціальних, освітніх, вікових, гендерних груп слухачів. Увага до лінгвістичних, техніко-інтонаційних, педагогічних, логічних чинників. Стратегія і тактика виступу. Методика наукового виступу, політичних, судових та ювілейних промов, використання презентацій, спілкування під час співбесіди.

Правила підготовки до виступу. Прийоми початку виступу, черговість пауз та наочності, розподіл інформації на частини, діалогічні моменти. Риси успішного оратора: впевненість, харизма, комунікабельність, знання теми, позитивна енергетика, яскрава жестикуляція, почуття гумору, ерудиція, вміння тримати увагу аудиторії, постійне самовдосконалення. Подолання страху перед виступом, стресових ситуацій. Роль зовнішнього вигляду, поведінки, виразу обличчя, встановлення контакту зі слухачами, пози, голосу, жестикуляції. Ритми уваги. Правило семи секунд. Значення пауз. Типи налаштованості аудиторії: сприятлива, агресивно-негативна, байдужа. Постановка проблемного питання слухачам, реакція оратора на особисті нападки.

Розділ 2. Історичний досвід та практика ораторського мистецтва.

Початки красномовства у Давньому Світі. Антична риторика. Канон десяти ораторів. Антифонт, Демосфен, Платон, Сократ, Аристотель, Емпедокл, Квінтіліан, Цицерон Риторські школи. Софісти. Логографи. Розвиток риторики в добу середньовіччя: церковна проповідь, академічне, судове, побутове красномовство. Гомілетика. Співвідношення між риторикою, поезикою та стилістикою. Поява церковної проповіді в Україні XVII ст. П. Могила. І. Галятовський. А. Радивіловський. Розвиток риторики у XIX – на початку ХХІ ст. Мистецтво красномовства в діяльності акторів, політиків, судовій практиці, академічному середовищі. Маніпулятивні технології в тоталітарних суспільствах. Доробок Ч. Діккенса, П.Л. Сопера, Д. Карнегі, А. Лінкольна, В. Черчілля, Р. Барта, Х. Перельмана, К. Варги, Ж. Дюбуа.

Техніка мовлення. лексична різнобарвність, сленг та жаргонізми. Техніка мовлення (дихання, дикція, орфоєпія, словарний запас), акторське мистецтво, ефективність комунікації. Автологічна лексика, просторіччя, канцеляризми, діалектизми, вульгаризми, неологізми, архаїзми, варваризми, солєцизми. Засоби поезики: порівняння образного типу, алюзії, перифраз, антономазії, метонімії, синекдоха, алегорії, гротеск, гіпербола, літота, метафора, алогізм, каламбур, оксюморон, ідіома. Вимоги до виступу промовця: об'єктивність, образність, цілеспрямованість, повторення, змістова насиченість, лаконізм, гумор. Особливості використання іноземних слів. Тренування пам'яті. Стилї мови. Поняття респірації, фонації, артикуляції, висоти звуку, тембру, інтонації.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма					Заочна форма						
	Усього	У тому числі					Усього	у тому числі				
		Л	П	Л	І	С.р		Л	П	Лаб	Інд	С.р.
			а	н	.							
			б	д								

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Головні засади красномовства.												
Разом за розділом 1	45	14				31						
Розділ 2. Історичний досвід та практика ораторського мистецтва.												
Разом за розділом 2	45	14				31						
Усього годин	90	28				62						

4. Теми семінарських занять
Не передбачені

5. Завдання для самостійної робота

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість Годин
1	Опрацювання першоджерел та наукової літератури	62
	Разом	62

6. Індивідуальні завдання.

Не передбачені

7. Методи навчання

Інформаційно-рецептивний, репродуктивний, проблемного викладу, евристичний, дискусійні. Методи роботи в умовах дистанційного та змішаного навчання: за умов впровадження карантинних та інших обмежень лекції проводяться в он-лайн режимі із застосуванням платформи ZOOM. Видами навчальної діяльності є: відеоконференції, відповіді на питання в чаті. За умов змішаного навчання залікова робота проводиться аудиторно.

8. Методи контролю

Оцінка успішності знань студентів здійснюється у формі підсумкового письмового заліку. Обов'язковою складовою є дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти, що передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат (оприлюднення чийхось результатів дослідження як власних або тексту без вказання авторства); самоплагіат (опублікування власних раніше опублікованих наукових результатів як нових); фабрикація (вигадування даних чи фактів); фальсифікація (відома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень); списування; обман; хабарництво; необ'єктивне оцінювання; допомога учням під час оцінювання їх навчальних результатів чи створення перешкод під час оцінювання; вплив на працівника, щоб він здійснив необ'єктивне оцінювання.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Залікова робота	Сума
Розділ 1		Розділ 2	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальна робота	Разом		
20		20				60	100

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Підсумковий контроль знань студентів проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі вивчення дисципліни у формі письмової роботи в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою, і в терміни, встановлені навчальним планом. Завдання включають питання, спрямовані на встановлення рівня загальної теоретичної підготовки студента, уміння застосовувати набуті знання в практиці мовлення, максимальна оцінка – 100 балів.

Рівень знань на заліку оцінюється:

90-100 балів, якщо студент дав правильну та повну відповідь, міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, демонструє логіку та аргументованість викладення (наведення прикладів, аналогій, знання головних прийомів мовлення), вільно використовує набуті теоретичні знання, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем;

70-89 балів ставиться студенту, якщо він добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає матеріал, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу;

50-69 ставиться студенту у випадку, якщо він в основному опанував теоретичні знання з навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але відповідь є недостатньо аргументованою, виявляє неточності, невміння оцінювати факти та явища;

1-49 балів ставиться, якщо питання розкриті неповно та/або логіка відповідей вимагає істотного виправлення, продемонстровано недостатнє знання фактичного матеріалу, наукових визначень;

0 балів студент отримує в разі відсутності відповідей на питання.

Здобувач освіти не допускається до сесії, якщо він не набрав впродовж семестру 10 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
		Дворівнева шкала оцінювання
90-100		Зараховано
70-89		
50-69		
1-49		Не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. Навч. посібник. Львів: Світ, 2001. 240 с.
2. Шинкарук В. Д., Теслюк В. М. Основи риторики: Навч. посібн. К.: Ліра-К, 2021. 320 с.

Допоміжна література

1. Андерсон К. Успішні виступи на TED. К.: Наш формат, 2016. 256 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підр. К.: ВЦ «Академія», 2004. 344 с.
3. Борг Дж. Мистецтво говорити: Таємниці ефективного спілкування. Х.: Фабула, 2019. 304 с.
4. Гандапас Р. Камасутра для оратора. Київ: Моноліт, 2021. 272 с.
5. Історія української культури. К.: Наукова думка, 2001-2011. Т.1-5
6. Колотілова Н. А. Риторика. Навч. посібн. К.: Центр учбової літ-ри, 2007. 232 с.
7. Степура А. WOW виступ по-українськи. Ноу-хау сучасного оратора. Львів: Моноліт-Віт, 2021. 304 с.
8. Хорошевський А. Промови, що змінили світ. 2-ге вид., перероблене. Х.: Фоліо, 2019. 341 с.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. ІЗБОРНИК. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації (litopys.org.ua)
2. djuv.online/file/wCg67voEfyyql